Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/publikacje/ksiazki/12415,Agentura-w-akcji.html
13.08.2026, 11:37

Agentura w akcji

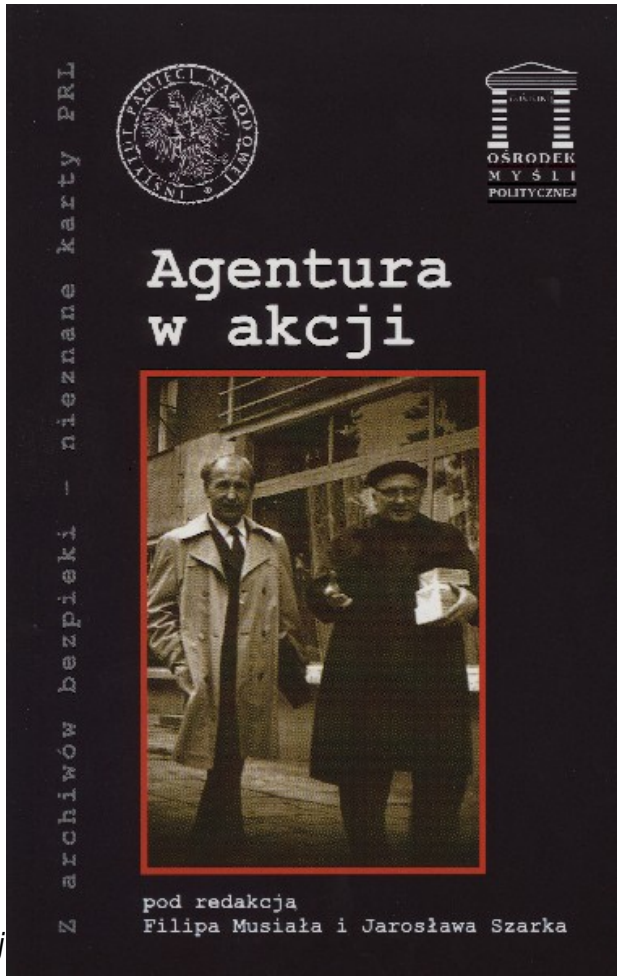
Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL
OŚRODEK MYŚLI POLITYCZNEJ
Agentura w akcji
pod redakcją
Filipa Musiała i Jarosława Szarka

Agentura w akcji, red. Filip Musiał i Jarosław Szarek, Kraków 2007, 213 s.

Tom 4 serii „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", wydawanej wspólnie przez IPN i Ośrodek Myśli Politycznej.

W tomie tym postanowiono rzucić nieco światła na agenturalną współpracę z komunistycznym aparatem represji. Prezentowane artykuły, publikowane w różnych czasopismach – choć przede wszystkim w „Dzienniku Polskim" w serii „Krakowski Oddział IPN i Dziennik Polski przypominają" – ukazują rozmaite problemy związane ze współpracą z bezpieką. W pierwszych tekstach prezentowane są wybrane sylwetki funkcjonariuszy UB-SB, a więc tych osób, które agenturę typowały do werbunku, pozyskiwały, a później wyznaczały jej zadania (*Szefowie tarnowskiej bezpieki*, *Zakopiańska bezpieka*, *Twarze sądeckiej bezpieki*, *Bracia esbecy*). W dalszej kolejności przedstawiono kategorie osobowych źródeł informacji – czyli różne formy współpracy z resortem (*Agenci komunistycznej bezpieki*), by przejść do omówienia specyficznej metody werbunku, jaką było pozyskanie stopniowe (*Metoda stopniowego werbunku duchownych*). W zbiorze chciano ukazać złożoność problemu współpracy. Omówione zostały więc mechanizmy psychicznego wiązania konfidentów z aparatem represji, w konsekwencji, którego początkowa niechęć przeradzała się w lojalną pomoc dla SB (*Anatomia zdrady*, *Podsłuch w redakcji*).

Jednocześnie przedstawiono bardziej skomplikowane przypadki relacji tajnych współpracowników z funkcjonariuszami SB (*W sieci bezpieki. Przypadek jednego informatora*), a także możliwości obrony przed zaangażowaniem się w długotrwałą współpracę (*SB – haki – możliwości obrony*, *Pozorowana współpraca*). Wreszcie zaprezentowano przykłady zdrady i w pełni lojalnej współpracy z SB (*TW „Ketman" i jego operacyjne BHP*, *„Monika" czyli „nieprzerwany dopływ informacji"*). Ukazaniu działalności agenturalnej w szerszym spojrzeniu poświęcono artykuły dotyczące „Solidarności" oraz uczelni wyższych (*Sprawa Zawady i inne*, *Uniwersytety pod lupą*). Dla dopełnienia obrazu opisano kwestie wynagrodzeń pobieranych przez agenturę komunistycznego aparatu represji (*Trochę strachu za duże pieniądze*).
W związku z powracającym w debacie publicznej nieuzasadnionym podejrzeniem, że za osobowe źródła informacji bezpieka uznać mogła dowolną osobę, z którą rozmawiała, w osobnym tekście przedstawiono problem tzw. rozmów operacyjnych (*Pogawędki z esbekiem*).
Tom zamyka blok tekstów ukazujących problemy z agenturalną przeszłością z perspektywy dnia dzisiejszego – a więc podsumowujące taktyki obrony przyjmowane przez osoby, które w czasach PRL-u z bezpieką współpracowały, oraz omawiające podstawowe fałszywe tezy, które stawia się w dyskusji nad komunistyczną agenturą (*Józef Oleksy i zagadka AWO*, *Współpraca? – Normalna sprawa; Problemy z historią najnowszą, czyli o spuściźnie po komunistycznej bezpiece*).

Zamieszczone w niniejszej książce artykuły były już publikowane w prasie. Wykaz dat i miejsc publikacji znajdzie Czytelnik na końcu

tomu.

W serii „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL” opublikowano już:

1. *Polska konfidencka*, red. Filip Musiał, Jarosław Szarek, Kraków 2006
2. *Pod znakiem sierpa i młota*, red. Filip Musiał, Jarosław Szarek, Kraków 2006
3. *Precz z komuną*, red. Filip Musiał, Jarosław Szarek, Kraków 2006